

Datum 2025-03-14

Informationsklass Öppen

Diariennr (åberopas) A691.923/2024

Saknr 000

Polismyndigheten

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Er referens S2024/02012

En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Sammanfattning

Polismyndigheten tillstyrker förslaget om en ny lag som ger socialnämnderna befogenheter att besluta om insatser och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke till dessa saknas. Däremot avstyrks förslaget i lagen att Polismyndigheten ska ansvara för verkställigheten av elektronisk övervakning. Det finns enligt Polismyndigheten inget behov av att i socialtjänstlagen (2001:453) reglera allvarssamtal för barn eller unga upp till 20 år som misstänks för brott. En sådan ordning riskerar att påverka en förundersökning eller en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare menligt och Polismyndigheten avstyrker förslaget i denna del i dess helhet.

Polismyndighetens synpunkter

En ny lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (kallad LIV)

Den nya kommande socialtjänstlagen som föreslås träda i kraft den 1 juli 2025 (prop. 2024/25:89) inkluderar ett brottsförebyggande uppdrag för socialtjänsten och det är av stor vikt att barn och unga stoppas från att involveras i brottslighet av alla dess slag. Avsaknad av samtycke från barn och/eller vårdnadshavare till insatser från socialtjänsten, när förutsättningarna för tvångsvård inte är uppfyllda, försvårar i dagsläget samverkan mellan myndigheter och kommuner och medför att barn och unga som riskerar ägna sig åt brottslig verksamhet inte får det stöd och den hjälp som de är i behov av. En möjlighet att införa insatser för barn och vårdnadshavare utan samtycke ökar socialnämndernas möjligheter att stödja barn och deras familjer, vilket i sig är brottsförebyggande.

Polismyndigheten tillstyrker således att det införs en ny lag, som kompletterar bestämmelserna i socialtjänstlagen, som reglerar socialnämnders befogenheter att besluta om insatser i öppna former och särskilda föreskrifter till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke till dessa saknas. Det är enligt Polismyndigheten särskilt positivt att socialnämnder föreslås få en skyldighet att överväga behov av insatser och särskilda föreskrifter när ett barn eller den unge skrivs ut från ett särskilt ungdomshem eller annat hem för vård eller boende samt när barnet eller den unge ska vårdas i det egna hemmet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, som möjliggör en mer strukturerad utslussning.

Däremot har Polismyndigheten synpunkter på vissa delar av 6 kap. och 10 kap. i den nya föreslagna lagen, kallad LIV.

I 6 kap. *Uppföljning och kontroll* framgår att det är en socialnämnds ansvar att följa upp genomförandet av insatser och särskilda föreskrifter som har beslutats enligt LIV. Polismyndigheten delar denna utgångspunkt. Det föreslås en möjlighet för socialnämnden att besluta om elektronisk övervakning för kontroll av en särskild föreskrift till barn och unga om skyldighet att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad. Polismyndigheten föreslås vara ansvarig för verkställigheten av den elektroniska övervakningen. En elektronisk övervakning får bara beslutas om barnet har fyllt 15 år och under vissa förutsättningar.

Inledningsvis har Polismyndigheten ingen invändning mot att elektronisk övervakning ska kunna tillämpas om den behövs för att förhindra eller förebygga att barnet/den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. Polismyndigheten ställer sig bakom 15-årsgränsen och delar förslaget att socialtjänsten ska närvara vid montering av den elektroniska övervakningen. Polismyndigheten avstyrker dock förslaget att ansvaret för att verkställa den elektroniska övervakningen ska åläggas Polismyndigheten. De cirka 100 barn och unga som utredningen bedömer kommer att få ett beslut om elektronisk övervakning är varken brottsmisstänka eller dömda för brott. Att Polismyndigheten fullgör ansvaret för elektronisk övervakning avseende bl.a. kontaktförbud (som endast uppgår till ett mycket fåtal övervakningar per år) är inte skäl nog för att lägga verkställigheten av elektronisk övervakning på en redan belastad myndighet i fråga om att bekämpa och förhindra brottslighet kopplat till barn och unga. Det är angeläget för Polismyndigheten att renodla sitt uppdrag och att myndighetens resurser läggs på åtgärder som endast Polismyndigheten kan lösa. Den förväntade effekten ur ett

brottsförebyggande perspektiv kan även ifrågasättas eftersom Polismyndigheten inte aktivt ska leta efter det avvikna barnet/den unge utan endast skyndsamt underrätta socialnämnden som i sin tur saknar närmare förutsättningar att kunna hitta barnet/den unge då möjligheter att positionera barnet därefter synes saknas. Till skillnad från den elektroniska övervakning som Polismyndigheten i dag har ansvar att verkställa, föranleder en överträdelse av den elektroniska övervakningen enligt LIV inget straffansvar utan socialnämnden ska i första hand inom ramen för sin uppföljning ta kontakt med barnet eller den unge och barnets vårdnadshavare. Därtill syftar en särskild föreskrift om att uppehålla sig i bostaden under vissa tider enligt utredningen till att säkerställa det enskilda barnets eller den enskilde unges behov av struktur, tillsyn och dygnsvila och är inte avsedd att användas som en frihetsberövande åtgärd (s. 392). I sammanhanget vill Polismyndigheten även lyfta att utredningen inte berört att barn i allt större omfattning rekryteras in i kriminalitet i den digitala miljön. Att barnet har elektronisk övervakning för att barnet ska hålla sig i hemmet utgör i det avseendet inget skydd.

Om Statens institutionsstyrelse, SiS, får i uppdrag att verkställa elektronisk övervakning i enlighet med förslagen i promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26) ligger det närmast till hands att SiS även blir ansvarig för verkställighet av elektronisk övervakning enligt LIV. Ett annat alternativ är att Kriminalvården utses som ansvarig för verkställigheten eftersom Kriminalvården både har kunskapen och praktisk möjlighet att verkställa beslut om elektronisk övervakning. Kriminalvården har genom påföljden ungdomsövervakning erfarenhet av att använda elektronisk övervakning mot barn över 15 år och har dessutom fått i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda ungdomsavdelningar för unga i åldern 15–17 år som döms för grov brottslighet. I vart fall bör Kriminalvården få ansvaret för att verkställa elektronisk övervakning för barn som dömts till ungdomsvård som innefattar särskild föreskrift enligt LIV att under vissa tider uppehålla sig i bostaden och som förenas med beslut om elektronisk övervakning.

Förslagen i 10 kap. *Handräckning och tillfälligt omhändertagande* överensstämmer med liknande bestämmelser och i stort är Polismyndigheten positiv till dessa. Det är sannolikt poliser och inte sociala myndigheter som i de flesta fall kan komma att träffa på de barn och unga som inte följer en särskild föreskrift. Även om ett tillfälligt omhändertagande av ett barn är avsett att pågå i högst ca sex timmar (s. 525) finns dock utmaningar för Polismyndigheten kring hur omhändertagandet ska gå till, t.ex. var barnet ska placeras under tiden ett överlämnande blir möjligt och vem som ska se till att barnet stannar kvar och mår bra under tiden.

Ny lag om polisens behandling av personuppgifter enligt LIV

Polismyndigheten föreslås i en ny lag få föra register över socialnämnders beslut om en särskild föreskrift för ett barn eller en ung person att under vissa tider uppehålla sig i bostaden. I lagen ges även rättsliga förutsättningar för Polismyndigheten behandling av personuppgifter i registret samt vid verkställighet av elektronisk övervakning enligt LIV. Polismyndigheten anser att det finns goda skäl för ett register och en samverkan med socialnämnderna eftersom Polismyndigheten enligt 10 kap. LIV föreslås kunna tillfälligt omhänderta barn och unga. Uppgiften att föra registret innebär dock ett helt nytt ansvar för Polismyndigheten och det riskerar att vara tidskrävande för Polismyndigheten att hålla registret uppdaterat. Ett nationellt register där socialnämnderna kan föra in uppgifter direkt i registret vore enligt Polismyndigheten mer kostnadseffektivt.

Allvarssamtal när barn och unga misstänks för brott

Polismyndigheten delar utredningens bedömning att det inte finns något behov av att införa en lagstadgad skyldighet i socialtjänstlagen för socialnämnder att kalla vårdnadshavare och barn under 18 år till ett samtal (s.k. allvarssamtal) inom 24 timmar från det att socialnämnden fått kännedom om att barnet är misstänkt för brott. Skyldigheten för bl.a. poliser att göra en anmälan till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen vid oro för ett barn och annan reglering är fullt tillräcklig för socialtjänstens möjligheter att stödja och hjälpa brottsmisstänkta barn. Såvitt gäller unga vuxna 18–20 år har det inom straffprocessen redan genomförts eller föreslagits bestämmelser som inte längre särbehandlar denna ålderskategori. Även för unga vuxna 18–20 år anser således Polismyndigheten, till skillnad från utredningen, att det inte finns något behov av att reglera allvarssamtal. Polismyndigheten ser även betänkligheter med att det är socialnämnden som föreslås göra bedömningen, om det finns särskilda skäl utifrån risken att en förundersökning kan komma att påverkas, att underlåta att kalla till och hålla i ett allvarssamtal. Förundersökningar och utredningar mot barn under 15 år riskerar att bli lidande. I dessa delar ansluter sig Polismyndigheten till de närmare synpunkter och farhågor som Åklagarmyndigheten anfört i sitt remissvar (ÅM2024-2547 s. 3-6). Polismyndigheten avstyrker liksom Åklagarmyndigheten helt förslaget om reglerade allvarssamtal för barn och unga.

Konsekvenser för Polismyndigheten

För det fall Polismyndigheten får ansvaret att verkställa elektronisk övervakning innebär det att myndigheten behöver bygga upp en ny organisation för ca 100 ärenden per år som skiljer sig från verkställigheten av elektronisk övervakning vid kontaktförbud respektive vid preventiva

vistelseförbud. Polismyndigheten bedömer att de beräknade årliga kostnaderna för myndighetens handläggning av elektronisk övervakning behöver utökas för dyrare hårdvarukostnader. Därutöver innebär förslaget att Polismyndigheten ska föra ett register över särskilda föreskrifter om att barn eller unga ska vistas i bostaden en helt ny arbetsuppgift som utredaren inte har inkluderat i kostnadsberäkningarna.

Yttrandet har beslutats av juristen Ida Salomonsson efter föredragning av juristen Yvonne Brandell. Rättschefen Gunilla Hedwall har deltagit vid den slutliga handläggningen. Biträdande rikspolischefen Stefan Hector har informerats om yttrandet.

POLISMYNDIGHETEN

Ida Salomonsson

Yvonne Brandell

Dokumentet har fastställts digitalt och har inga underskrifter.

Kopia till

Justitiedepartementet (PO)
Arbetsstagarorganisationerna
Rikspolischefens kansli